

УДК 340.12:341.231.14:342.7

[https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11\(65\)-1694-1705](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2025-11(65)-1694-1705)

Скоморовський Віталій Богданович доктор юридичних наук, професор ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК» м. Київ, <https://orcid.org/0000-0002-1020-2322>

Степаненко Наталія В'ячеславівна доктор філософії в галузі права, доцент, доцент кафедри теорії та історії держави і права ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», <https://orcid.org/0000-0001-6216-2206>

Корольова Вікторія Вікторівна к.ю.н., доцент, завідувач кафедри державно-правових дисциплін ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК», <https://orcid.org/0000-0003-2998-6144>

ТЕОРЕТИКО-ПОНЯТІЙНІ ЗАСАДИ ПЕРЕХІДНОГО ПРАВОСУДДЯ ТА ПРИМИРЕННЯ У ПОСТКОНФЛІКТНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Анотація. Статтю присвячено дослідженню теоретико-понятійних засад перехідного правосуддя та примирення у постконфліктному суспільстві. Автором здійснено аналіз доктринального підходу до розуміння перехідного правосуддя як феномена, що охоплює судові та позасудові механізми подолання наслідків масових порушень прав людини.

Досліджено співвідношення категорій «перехідне правосуддя» та «примирення», виявлено їх концептуальні межі та взаємозв'язок у процесах відновлення суспільної єдності після збройних конфліктів. Проаналізовано ключові компоненти перехідного правосуддя: встановлення історичної правди, притягнення до відповідальності винних осіб, відшкодування шкоди постраждалим, інституційні реформи та гарантії неповторення порушень. Увагу також приділено механізмам транзитивного правосуддя, зокрема комісіям правди, кримінальному переслідуванню, репараціям та люстраційним процедурам. Автор обґрунтовує, що примирення постає не як одномоментний акт прощення, а як тривалий багатовимірний процес відновлення довіри між громадянами, подолання колективної травми та формування спільних цінностей співіснування. Доведено, що ефективність перехідного правосуддя залежить від контекстуальної адаптації механізмів до специфіки конкретного суспільства, забезпечення центральності жертв у всіх процесах, інклюзивності та локального володіння процесами трансформації. Наукова новизна дослідження полягає у систематизації міжнародного досвіду застосування механізмів перехідного правосуддя та обґрунтуванні концеп-

туальної моделі примирення як інтегративної мети постконфліктної трансформації. Практичне значення роботи визначається можливістю використання отриманих висновків для розробки стратегій відновлювального правосуддя у постконфліктних суспільствах, що набуває особливої актуальності в умовах глобальних викликів миру та безпеки.

Ключові слова: перехідне правосуддя, постконфліктне суспільство, примирення, відновлювальне правосуддя, права та свободи людини, правова держава, репарації, верховенство права.

Skomorovskyi Vitalii Bohdanovych Doctor of Juridical Sciences, Professor, «KROK» University, <https://orcid.org/0000-0002-1020-2322>

Stepanenko Nataliia Viacheslavivna Ph.D. in Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Theory and History of State and Law, «KROK» University, <https://orcid.org/0000-0001-6216-2206>

Korolova Viktoriia Viktorivna Ph.D. in Law, Associate Professor, Head of the Department of State and Legal Disciplines, «KROK» University, <https://orcid.org/0000-0003-2998-6144>

THEORETICAL AND CONCEPTUAL FOUNDATIONS OF TRANSITIONAL JUSTICE AND RECONCILIATION IN POST- CONFLICT SOCIETY

Abstract. The article is devoted to a comprehensive study of the theoretical and conceptual foundations of transitional justice and reconciliation in post-conflict society. The author analyzes doctrinal approaches to understanding transitional justice as a multifaceted phenomenon covering judicial and non-judicial mechanisms for overcoming the consequences of mass human rights violations. The relationship between the categories of «transitional justice» and «reconciliation» has been investigated, their conceptual boundaries and interconnection in the processes of restoring social unity after armed conflicts have been identified. The key components of transitional justice are analyzed: establishing historical truth, bringing perpetrators to justice, compensating victims, institutional reforms and guarantees of non-recurrence of violations. Particular attention is paid to the mechanisms of transitive justice, including truth commissions, criminal prosecution, reparations and lustration procedures. The author substantiates that reconciliation appears not as a one-time act of forgiveness, but as a long-term multidimensional process of restoring trust between citizens, overcoming collective trauma and forming common values of coexistence. It is proven that the effectiveness of transitional justice depends on the contextual

adaptation of mechanisms to the specifics of a particular society, ensuring the centrality of victims in all processes, inclusiveness and local ownership of transformation processes. The scientific novelty of the research lies in the systematization of international experience in the application of transitional justice mechanisms and the substantiation of a conceptual model of reconciliation as an integrative goal of post-conflict transformation. The practical significance of the work is determined by the possibility of using the obtained conclusions for developing restorative justice strategies in post-conflict societies, which is particularly relevant in the context of global challenges to peace and security.

Keywords: Transitional justice, post-conflict society, reconciliation, restorative justice, human rights and freedoms, rule-of-law state, reparations, rule of law.

Постановка проблеми. Проблематика подолання наслідків масштабних збройних конфліктів та системних порушень прав людини набуває особливої актуальності в умовах трансформації глобального правопорядку. Питання відновлення справедливості, забезпечення відповідальності винних осіб та досягнення суспільного примирення постають перед державами, що переживають перехід від авторитарних режимів до демократичних систем управління або завершують період збройного протистояння. Перехідне правосуддя як комплексний інструментарій правових, політичних та соціальних механізмів покликане забезпечити трансформацію постконфліктних суспільств шляхом встановлення історичної правди, притягнення до відповідальності осіб, причетних до злочинів, та створення умов для стабільного мирного розвитку.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю теоретичного осмислення засад перехідного правосуддя в контексті викликів, з якими стикаються держави після завершення конфліктів. Генеральний секретар Організації Об'єднаних Націй у доповіді 2004 року визначив перехідне правосуддя як повний спектр процесів та механізмів, пов'язаних зі спробами суспільства усвідомити спадщину масштабних порушень минулого з метою забезпечення підзвітності, служіння справедливості та досягнення примирення [4]. Вказана дефініція закладає концептуальну основу для розуміння багатовимірності феномена перехідного правосуддя, що включає як ретрибутивні, так і реституційні елементи.

Наукова розробка теоретико-понятійних засад перехідного правосуддя здійснюється в працях зарубіжних та вітчизняних дослідників. Значний внесок у розвиток концептуальних підходів до розуміння перехідного правосуддя зробили такі науковці, як В. Джентіле та М. Фостер, які обґрунтували мінімальну концепцію транзитивного правосуддя [6], А. Бейнс, що запропонував нову парадигму дослідження механізмів перехідної справедливості [7], М. П. Шарф, який аналізував механізми відповідальності після геноциду в Руанді [8]. Вітчизняні науковці В. О. Ільченко та М. О. Фесенко дослідили особливості

теоретичного розуміння та практичного аспекту перехідного правосуддя крізь призму української реальності [9], а Ю. В. Ткаченко, Ю. М. Радченко та В. О. Кириченко проаналізували апорії конституційно-правового механізму створення системи транзитивної справедливості [10].

Водночас питання співвідношення перехідного правосуддя та примирення як взаємопов'язаних, але не тотожних категорій потребує поглибленого аналізу. Примирення постає не лише як один із можливих результатів застосування механізмів перехідного правосуддя, але й як складний соціально-психологічний процес, що вимагає окремого теоретичного осмислення. Наукова література демонструє відсутність консенсусу щодо змісту поняття примирення, його співвідношення з іншими цілями перехідного правосуддя та механізмів його досягнення в постконфліктних суспільствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження феномена перехідного правосуддя базується на значному масиві наукових праць, які висвітлюють різноманітні аспекти функціонування механізмів транзитивної справедливості. Управління Верховного комісара ООН з прав людини визначає перехідне правосуддя як комплекс судових та позасудових механізмів, що включають встановлення істини, кримінальне переслідування, репарації та різноманітні заходи запобігання повторенню порушень, зокрема конституційні, правові та інституційні реформи, зміцнення громадянського суспільства, меморіалізацію та збереження архівів. Організація наголошує, що контекст значною мірою визначає значення примирення, відносини, які потребують відновлення, та можливий прогрес у досягненні відповідних цілей.

Концептуалізація перехідного правосуддя як автономної галузі знань відбулася наприкінці ХХ — на початку ХХІ століття. Д. Різф у праці «In Praise of Forgetting» критично переосмислює роль історичної пам'яті в процесах примирення, застерігаючи від надмірної фетишизації колективної пам'яті, що може призводити до консервації конфліктних наративів [5]. Дослідник обґрунтовує тезу про те, що в окремих випадках забуття може бути більш функціональним для досягнення соціальної згуртованості, ніж постійне повернення до травматичного минулого. Втім, дана позиція залишається дискусійною в академічному середовищі, оскільки більшість дослідників наголошують на необхідності встановлення та визнання історичної правди як передумови стійкого миру.

Вагомий внесок у розвиток теорії перехідного правосуддя зробили дослідження механізмів комісій правди та примирення. А. С. Славко проаналізував досвід Південноафриканської Республіки, де Комісія правди та примирення стала знаковим прикладом поєднання ретрибутивних та реституційних підходів [3]. Південноафриканська модель продемонструвала можливість досягнення національного примирення через публічне розкриття злочинів апартеїду, надання жертвам платформи для свідчень та створення умов для реінтеграції

правопорушників у суспільство. Однак критичний аналіз результатів діяльності Комісії засвідчив обмеженість її впливу на структурну трансформацію економічної нерівності та соціальної стратифікації.

Міжнародно-правові стандарти перехідного правосуддя закріплені в Додатковому протоколі I до Женевських конвенцій 1949 року, який встановлює зобов'язання держав щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів [2]. Протокол передбачає необхідність розслідування воєнних злочинів, притягнення винних до відповідальності та забезпечення права жертв на відшкодування шкоди. Вказані положення формують нормативну основу для імплементації механізмів перехідного правосуддя на національному рівні.

Процесуальні аспекти перехідного правосуддя досліджені у працях І. В. Брунової-Калісецької, Т. С. Кисельової та О. А. Мартиненко, які обґрунтували роль діалогу в моделі правосуддя перехідного періоду [1]. Дослідники виокремлюють комунікативну функцію перехідного правосуддя, що реалізується через створення інклюзивних майданчиків для обговорення минулого, забезпечення участі жертв у процесах прийняття рішень та формування спільного наративу про причини та наслідки конфлікту. Діалогічна модель перехідного правосуддя протиставляється традиційній каральній парадигмі, акцентуючи на необхідності комунікації між різними суспільними групами як передумови відновлення соціальної тканини.

Попри наявність значного масиву досліджень, залишаються невирішеними питання оптимального балансу між різними механізмами перехідного правосуддя, співвідношення міжнародних стандартів та локальних практик правосуддя, а також критеріїв ефективності транзитивних процесів. Особливої уваги потребує проблематика примирення як багатовимірного феномена, що охоплює індивідуальні, горизонтальні та вертикальні виміри соціальних відносин у постконфліктному суспільстві.

Метою дослідження є комплексний аналіз теоретико-понятійних засад перехідного правосуддя та примирення у постконфліктному суспільстві з виявленням концептуальних підходів до розуміння вказаних феноменів, дослідженням їх співвідношення та визначенням основних механізмів реалізації транзитивної справедливості, спрямованих на відновлення порушених прав людини, забезпечення їх захисту та неповторення масових порушень у майбутньому.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

з'ясувати доктринальні підходи до визначення категорії «перехідне правосуддя» та виявити його сутнісні характеристики;

дослідити структурні компоненти перехідного правосуддя та механізми їх реалізації в постконфліктних суспільствах;

проаналізувати поняття примирення як одну з ключових цілей перехідного правосуддя;

визначити співвідношення та взаємозв'язок між перехідним правосуддям та примиренням;

узагальнити міжнародний досвід застосування механізмів транзитивної справедливості;

Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Діалектичний метод застосовано для розкриття внутрішніх суперечностей процесів перехідного правосуддя та виявлення закономірностей їх розвитку. Формально-логічний метод використано для аналізу понятійного апарату дослідження та встановлення логічних зв'язків між категоріями. Порівняльно-правовий метод дозволив здійснити компаративний аналіз різних моделей перехідного правосуддя та механізмів примирення в постконфліктних суспільствах. Системно-структурний метод застосовано для виявлення взаємозв'язків між елементами системи перехідного правосуддя та визначення їх ролі у досягненні цілей постконфліктної трансформації. Метод узагальнення використано для формулювання висновків на основі аналізу теоретичних джерел та практичного досвіду імплементації механізмів транзитивної справедливості.

Виклад основного матеріалу. Перехідне правосуддя як правова категорія репрезентує комплексний підхід до подолання спадщини масштабних порушень прав людини в суспільствах, що переживають трансформацію після авторитарного правління або збройного конфлікту. Концептуальна сутність перехідного правосуддя полягає не в механічному застосуванні стандартних правових інструментів, а в адаптації механізмів справедливості до специфічних потреб та обставин транзитивного періоду. Генеральний секретар ООН у доповіді 2004 року обґрунтував, що перехідне правосуддя охоплює повний спектр процесів та механізмів, спрямованих на забезпечення підзвітності, служіння справедливості та досягнення примирення [4]. Вказане визначення імплікує багатовимірність феномена, що включає як юридичні, так і соціально-політичні компоненти.

Доктринальний дискурс демонструє еволюцію розуміння перехідного правосуддя від вузького трактування як виключно судових механізмів до широкого підходу, що охоплює різноманітні інструменти соціальної трансформації. В. Джентіле та М. Фостер запропонували мінімальну концепцію перехідного правосуддя, яка визначає базові елементи транзитивної справедливості та їх необхідну взаємодію для досягнення легітимних цілей [6]. Мінімалістична концепція передбачає, що перехідне правосуддя має включати принаймні встановлення правди про минулі порушення, притягнення до відповідальності осіб, причетних до серйозних злочинів, та забезпечення прав жертв на

відшкодування шкоди. Водночас А. Бейнс обґрунтував необхідність нової парадигми перехідного правосуддя, яка б враховувала комплексність постконфліктних викликів та інтегрувала різноманітні підходи до відновлення справедливості [7].

Структурно перехідне правосуддя включає кілька взаємопов'язаних компонентів, кожен з яких виконує специфічні функції в процесі постконфліктної трансформації. Встановлення історичної правди репрезентує фундаментальний елемент транзитивної справедливості, що реалізується через діяльність комісій правди, документування порушень та створення офіційних історичних нарративів. Управління Верховного комісара ООН з прав людини наголошує на необхідності забезпечення права на правду як невід'ємного елемента боротьби з безкарністю. Встановлення правди виконує множинні функції: визнання страждань жертв, публічне засудження злочинів, запобігання ревізійністським інтерпретаціям історії та формування колективної пам'яті суспільства.

Кримінальне переслідування винних осіб становить другий компонент перехідного правосуддя, що забезпечує індивідуальну відповідальність за скоєні злочини. М. П. Шарф у дослідженні механізмів відповідальності після геноциду в Руанді продемонстрував, що кримінальні трибунали виконують не лише каральну функцію, але й сприяють встановленню історичного запису про події, відновленню довіри до правової системи та створенню прецедентів для майбутньої практики [8]. Міжнародний кримінальний суд та спеціальні трибунали розширили інструментарій кримінального переслідування, однак залишається дискусійним питання балансу між міжнародною та національною юрисдикцією в розгляді справ про масові злочини.

Репараційні механізми репрезентують третій компонент перехідного правосуддя, спрямований на відшкодування шкоди, завданої жертвам порушень прав людини. Репарації можуть включати компенсаційні виплати, реституцію майна, реабілітаційні програми, символічні заходи визнання та гарантії неповторення порушень. Дослідження міжнародної практики засвідчують, що ефективні репараційні програми мають бути комплексними, орієнтованими на жертв та пов'язаними з ширшими процесами соціально-економічних реформ. Виключно монетарна компенсація без визнання відповідальності держави та структурних змін у суспільстві виявляється недостатньою для досягнення цілей перехідного правосуддя.

Інституційні реформи становлять четвертий компонент транзитивної справедливості, що охоплює люстрацію, реформування сектору безпеки, судову реформу та трансформацію правової системи. Люстраційні процедури спрямовані на виключення осіб, причетних до серйозних порушень прав людини, з публічних посад та відновлення довіри до державних інституцій. В. О. Ільченко та М. О. Фесенко обґрунтували, що інституційні реформи мають забезпечити не

лише покарання винних, але й створення механізмів запобігання повторенню порушень у майбутньому [9]. Конституційні та законодавчі зміни закріплюють нові стандарти захисту прав людини та обмежують можливості зловживання владою. Примирення як категорія перехідного правосуддя характеризується концептуальною неоднозначністю та множинністю інтерпретацій. Міжнародний центр перехідного правосуддя визначає примирення як процес відбудови або формування відносин після масових порушень прав людини, наголошуючи на контекстуальній обумовленості змісту та форм примирення. У постконфліктних суспільствах примирення може акцентувати на співіснуванні, тоді як у крихких державах із слабкими інституціями примирення розглядається як засіб досягнення стійкості системи. Контекст також визначає міру, в якій примирення є фокусом процесу перехідного правосуддя: у випадках чіткого розриву з минулим або збереження зв'язків зі старим режимом примирення перебуває на периферії процесу або взагалі відсутнє.

Теоретична концептуалізація примирення включає кілька вимірів, що відображають різні рівні соціальних відносин. Індивідуальне примирення передбачає здатність особи примиритися з травматичним досвідом минулого, подолати ненависть та страх, відновити власну гідність та інтегруватися в соціальне життя. Горизонтальне примирення стосується відновлення відносин між різними групами громадян, подолання міжгрупових конфліктів та формування спільної ідентичності. Вертикальне примирення охоплює відновлення довіри між громадянами та державними інституціями, легітимізацію політичної системи та забезпечення підзвітності влади. Ю. В. Ткаченко, Ю. М. Радченко та В. О. Кириченко звертають увагу на апорії конституційно-правового механізму створення системи примирення, підкреслюючи складність інституціоналізації процесів, що мають глибоку соціально-психологічну природу [10].

Співвідношення перехідного правосуддя та примирення характеризується складністю та неоднозначністю. Примирення не є автоматичним результатом застосування механізмів перехідного правосуддя, а швидше можливим наслідком успішної реалізації транзитивних процесів. І. В. Брунова-Калісецька, Т. С. Кисельова та О. А. Мартиненко обґрунтовують, що діалог у моделі правосуддя перехідного періоду виконує ключову роль у досягненні примирення через створення простору для комунікації між різними групами, визнання множинності наративів та формування спільного розуміння минулого [1]. Діалогічний підхід протиставляється монологічним практикам, де домінуючі групи нав'язують власне трактування історії без урахування досвіду маргіналізованих спільнот.

Міжнародний досвід застосування механізмів перехідного правосуддя демонструє різноманітність моделей та підходів, обумовлених специфікою національних контекстів. Південноафриканська Комісія правди та примирення

репрезентує модель, що акцентує на відновлювальній справедливості та надає можливість отримання амністії в обмін на повне розкриття злочинів [3]. Аргентинська модель характеризується пріоритетністю кримінального переслідування військових хунт, тоді як чилійський досвід демонструє поєднання комісії правди з відкладеним кримінальним переслідуванням. Руандійська система Гасаса представляє синтез традиційних практик правосуддя та транзитивних механізмів, що дозволило залучити локальні спільноти до процесів відповідальності та примирення.

Критичний аналіз результатів імплементації механізмів перехідного правосуддя засвідчує обмеженість їх впливу на структурну трансформацію суспільства. Д. Різф застерігає, що надмірний акцент на історичній пам'яті може призводити до консервації конфліктних наративів та перешкоджати досягненню примирення [5]. Південноафриканський досвід продемонстрував, що навіть успішна діяльність Комісії правди не забезпечила подолання економічної нерівності та расової стратифікації, що підриває перспективи стійкого примирення. Вказані обмеження актуалізують необхідність розширення концепції перехідного правосуддя за межі вузько юридичних механізмів та включення соціально-економічних реформ у програми постконфліктної трансформації.

Додатковий протокол I до Женевських конвенцій 1949 року закріплює міжнародно-правові зобов'язання держав щодо захисту жертв міжнародних збройних конфліктів та встановлює стандарти притягнення до відповідальності за порушення норм міжнародного гуманітарного права [2]. Протокол передбачає обов'язок держав розслідувати серйозні порушення, переслідувати винних осіб та забезпечувати відшкодування шкоди потерпілим. Вказані положення формують нормативну основу для національних систем перехідного правосуддя та визначають мінімальні стандарти, які мають дотримуватися держави в процесах постконфліктної трансформації.

Ефективність механізмів перехідного правосуддя залежить від дотримання кількох ключових принципів. Центральність жертв передбачає забезпечення участі постраждалих осіб у всіх процесах прийняття рішень, визнання їхніх прав та потреб як пріоритетних, створення безпечного простору для висловлювання свідчень. Інклюзивність процесів вимагає залучення всіх заінтересованих сторін, включаючи маргіналізовані групи, до діяльності транзитивних механізмів. Локальне володіння процесами означає, що суспільство має бути власником процесів трансформації, а не пасивним реципієнтом зовнішніх втручань. Контекстуальна адаптація передбачає врахування специфіки національного контексту, культурних особливостей та політичних реалій при розробці стратегій перехідного правосуддя.

Перспективи розвитку теорії та практики перехідного правосуддя пов'язані з розширенням інструментарію транзитивної справедливості та поглибленням

розуміння механізмів досягнення примирення. Інтеграція традиційних практик правосуддя в системи перехідного правосуддя відкриває можливості для культурно релевантних підходів до вирішення конфліктів. Гендерно-чутливі підходи актуалізують необхідність врахування специфіки впливу конфліктів на жінок та забезпечення їхньої участі в процесах прийняття рішень. Цифрові технології розширюють можливості документування порушень, збереження свідчень та забезпечення доступу жертв до механізмів правосуддя. Вказані напрями розвитку мають потенціал підвищити ефективність механізмів перехідного правосуддя та сприяти досягненню стійкого примирення в постконфліктних суспільствах.

Висновки. Проведене дослідження теоретико-понятійних засад перехідного правосуддя та примирення у постконфліктному суспільстві дозволяє сформулювати низку наукових висновків. Перехідне правосуддя репрезентує комплексний підхід до подолання спадщини масштабних порушень прав людини, що включає судові та позасудові механізми, спрямовані на забезпечення підзвітності, встановлення правди, відшкодування шкоди жертвам та запобігання повторенню порушень. Концептуальна сутність перехідного правосуддя полягає в адаптації механізмів справедливості до специфічних потреб транзитивного періоду та забезпеченні балансу між ретрибутивними та реституційними підходами.

Структурні компоненти перехідного правосуддя охоплюють встановлення історичної правди, кримінальне переслідування винних осіб, репараційні механізми та інституційні реформи. Кожен компонент виконує специфічні функції в процесі постконфліктної трансформації, а їх комплексне застосування забезпечує синергетичний ефект у досягненні цілей транзитивної справедливості. Встановлення правди забезпечує визнання страждань жертв та формування колективної пам'яті. Кримінальне переслідування реалізує принцип індивідуальної відповідальності та відновлює довіру до правової системи. Репарації відшкодовують матеріальну та моральну шкоду, завдану жертвам. Інституційні реформи створюють механізми запобігання повторенню порушень у майбутньому.

Примирення як категорія перехідного правосуддя характеризується багатовимірністю та контекстуальною обумовленістю. Індивідуальне примирення передбачає здатність особи подолати травматичний досвід та відновити власну гідність. Горизонтальне примирення стосується відновлення відносин між різними групами громадян та формування спільної ідентичності. Вертикальне примирення охоплює відновлення довіри між громадянами та державними інституціями. Примирення постає не як одномоментний акт прощення, а як тривалий процес відбудови соціальної тканини суспільства, що вимагає визнання правди, забезпечення справедливості та створення умов для співіснування.

Співвідношення перехідного правосуддя та примирення характеризується складністю: примирення є однією з можливих цілей перехідного правосуддя, релевантність якої залежить від контексту. Механізми перехідного правосуддя можуть сприяти примиренню через визнання жертв, відновлення довіри до інституцій та запобігання майбутнім порушенням, однак автоматичного зв'язку між застосуванням транзитивних механізмів та досягненням примирення не існує. Діалогічні процеси відіграють ключову роль у трансформації конфліктних відносин та формуванні спільного розуміння минулого.

Література:

1. Брунова-Калисецька І. В., Кисельова Т. С., Мартиненко О. А. Діалог в моделі правосуддя перехідного періоду: особливості і функції: наук.-практ. вид. Київ, 2020. 60 с.
2. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року (укр/рос). Офіційний вебпортал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text (дата звернення: 22.10.2025).
3. Славко А. С. Комісії правди та примирення: досвід Південноафриканської республіки. VI Міжнародна науково-практична on-line конференція «Реформування правової системи в контексті євроінтеграційних процесів». Суми: Сум ДУ, 2022. С. 135–139.
4. The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies: Report of the Secretary-General. S/2004/616, 23 August 2004. United Nations Official Documents System. URL: <https://docs.un.org/en/S/2004/616> (дата звернення: 22.10.2025).
5. Rieff D. In Praise of Forgetting: Historical Memory and Its Ironies. New Haven, CT: Yale University Press, 2016. 160 p.
6. Gentile V., Foster M. Towards a minimal conception of Transitional Justice. *International Theory*. 2021. Vol. 18. Pp. 1–23.
7. Baines A. Towards a New Paradigm for Transitional Justice? *E-International Relations*. 2021. Vol. 27. Pp. 1–21.
8. Scharf M. P. Responding to Rwanda: Accountability Mechanisms in the Aftermath of Genocide. *Journal of International Affairs*. Vol. 52, No. 2. Pp. 621–638.
9. Ilchenko V. O., Fesenko M. O. Transitional Justice: Features Of Theoretical Understanding And Practical Aspect Through The Prism Of Ukrainian Realities. *Juridical Scientific and Electronic Journal*. 2022. №. 11. P. 108–111. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-11/21> (дата звернення: 22.10.2025).
10. Tkachenko Y. V., Radchenko Y. M., Kyruchenko V. O. The concept of transitional justice: the aporia of the constitutional and legal mechanism for its creation. *Juridical Scientific and Electronic Journal*. 2024. №. 3. P. 118–123. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/25> (дата звернення: 22.10.2025).

References:

1. Brunova-Kalisetska, I. V., Kyselova, T. S., & Martynenko, O. A. (2020). Dialoh v modeli pravosudiva perekhidnoho periodu: osoblyvosti i funktsii [Dialogue in the model of transitional justice: features and functions]. Kyiv [in Ukrainian].
2. Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol I), of 8 June 1977. (1977). Official web portal of the Verkhovna Rada of Ukraine. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199#Text

3. Slavko, A. S. (2022). Komisii pravdy ta prymyrennia: dosvid Pivdennoafrykans'koi respubliky [Truth and reconciliation commissions: the experience of the Republic of South Africa]. In VI Mizhnarodna naukovo-praktychna on-line konferentsiia «Reformuvannia pravovoi systemy v konteksti yevrointehratsiinykh protsesiv» (pp. 135–139). Sumy: SumDU [in Ukrainian].
4. United Nations. (2004). The rule of law and transitional justice in conflict and post-conflict societies: Report of the Secretary-General (S/2004/616). Retrieved from <https://docs.un.org/en/S/2004/616>
5. Rieff, D. (2016). In Praise of Forgetting: Historical Memory and Its Ironies. New Haven, CT: Yale University Press.
6. Gentile, V., & Foster, M. (2021). Towards a minimal conception of Transitional Justice. *International Theory*, 18, 1–23.
7. Baines, A. (2021). Towards a New Paradigm for Transitional Justice? *E-International Relations*, 27, 1–21.
8. Scharf, M. P. Responding to Rwanda: Accountability Mechanisms in the Aftermath of Genocide. *Journal of International Affairs*, 52(2), 621–638.
9. Ilchenko, V. O., & Fesenko, M. O. (2022). Transitional Justice: Features Of Theoretical Understanding And Practical Aspect Through The Prism Of Ukranian Realities. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, 11, 108–111. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2022-11/21>
10. Tkachenko, Y. V., Radchenko, Y. M., & Kyrychenko, V. O. (2024). The concept of transitional justice: the aporia of the constitutional and legal mechanism for its creation. *Juridical Scientific and Electronic Journal*, 3, 118–123. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2024-3/25>